

JOAKIM SKOVGAARD SOM BOGKUNSTNER

AF H. S. HENDRIKSEN

VED Forening for Boghaandværks Møde i November Maa-
ned 1926 var der i Anledning af Joakim Skovgaards 70-
Aars Fødselsdag samlet en Udstilling af hans Bogarbejder, og
selv om denne Kunstners Hovedbetydning ligger paa andre
Felter, var det Indtryk, den gav af ham som Bogkunstner, saa
stærkt, at det syntes rimeligt at bevare det her i en Oversigt,
der kan gøre det muligt lettere at finde de betydeligste af hans
Værker paa dette Omraade, hvor han gennem næsten 60 Aar
som dekorativ Tegner af Omslag, Titelblade, Bogbind og ikke
mindst som Illustratør har udfoldet en rig Virksomhed.

Det er ikke svært at sige, hvorfra hans kunstneriske Evner er
nedarvede. Den Familie, han stammer fra, og den Kreds, der om-
gav den, havde et ganske særligt Præg, egenartet baade i kunst-
nerisk og aandelig Henseende. Faderen var Danmarks største
Landskabsmaler, Peter Christian Skovgaard. Han var født paa
Landet, opdraget hos Moderen, der havde en Købmandshandel
i Vejby, nær Tisvilde, og hendes Lyst til Tegning og Maling
er det nok, der gaar saa stærkt igen hos hendes Efterkommere.
Efter sin Konfirmation kom han til København, gik paa Aka-

demiet og lærte samtidig Malerprofessionen. Fra disse Ungdoms-
aar stammer hans Venskab med de omtrent jævnaldrende Kunst-
nere, Lorenz Frölich og Johan Thomas Lundbye, og navnlig
den sidste har paavirket ham stærkt i de unge Aar. I aandelig
Henseende var han grebet af Grundtvigs Forkyndelse og Dansk-
hedens Sag, og med Grundtvigs Søn Svend sluttede de alle Ven-
skab. Det har sikkert været den mere læsende Lundbye, der her
har været Fører. Svend Grundtvig fortæller i et Brev 1875 til
Frölich i Paris om Skovgaards Død og fortsætter: »Ham som
Dig traf jeg ved vor elskelige Lundbyes Side. L. var Mellem-
mand og Bindeled.«

P. C. Skovgaard havde i 1851 ægtet Georgia Schouw, Datter
af den nationalliberale Politiker, Botanikeren Joachim Frederik
Schouw, efter hvem Joakim Frederik Skovgaard altsaa er op-
kaldt. Han var stærkt kunstinteresseret, en nær Ven af Høyen,
og Datteren nærede en lignende Interesse, var dygtig til al Slags
Haandarbejde og har udført en hel Række Broderier, Puder og
Betræk i Korssting efter sin Mands Tegninger. Paa Kunstindu-
strimuseet kan ses en Mængde af disse Skovgaards dekorative
Udkast til Haandarbejder, bl. a. en smuk Tegning til Konens
Brudeslør. Hilker, Freund, Bindsbøll og flere Kunstnere havde
fra deres Italiensophold hjembragt en Trang til at smykke deres
Hjem selv, og i Kunstnerkredsene var det blevet almindeligt
selv at tegne sine Møbler og Betrækkene dertil; men medens
disse Kunstnere mest holdt sig i fremmede Stilarter, pompejansk
f. Eks., benyttede Skovgaard meget danske Naturstudier og dansk
Dyreliv til sine dekorative Tegninger, Motiver, der vel nok nu
synes lovlig naturalistiske til slig Brug.

I dette Hjem voksede da Joakim Skovgaard op og blev præget deraf. Moderen døde ret tidligt, og Faderen sad tilbage med de tre Børn, den to Aar yngre Niels Kristian og den mindre Søster, og da de alle viste Færdighed og Interesse for Tegning, var det kun rimeligt, at han kom til at give sig meget af med dem og ledede deres første Skridt paa Kunstens Bane. Han har ogsaa taget dem med lært dem at benytte Forbilleder. I sin Aarsskrift om Faderens Tegning om Joakim Skovgaard billederne: »Jeg hula Cour, Niels og mig stande derude paa tagesletten for at noforhold . . . .« Det udstillet 1863, og Fortælleren har altsaa højst været 6-7 Aar gammel, da han var med.

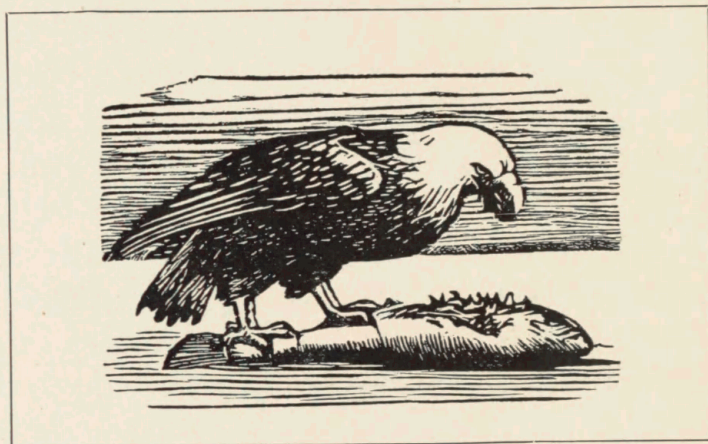
Vandkalv. Træsnit efter
Faderens Tegning
paa Stokken.

Ogsaa for Træsnittet, der da havde en Renæssance herhjemme, har P. C. Skovgaard interesseret sig ligesaavel som Lundbye, og han lærte tidligt sine Børn at skære i Træ efter sine Tegninger af Dyr, mest Biller og Fugle. Joakim Skovgaard har fra sin Barn-dom næret en varm Kærlighed til Naturhistorie, han er en stor Fuglekender og er stadig en ivrig Samler af Biller og Sommerfugle.

Den første Gang, vi finder ham som Bogkunstner, som Illustratør, er hans Billeder da ogsaa af en afgjort zoologisk Art. Det er i et Blad, »Brevduen«, som den to Aar ældre Frederik

paa Studieturene og Naturen selv som tikel i Kunstmuseets rens Billeder siger om et af Dyrehavesker, da Fader stillede op i forskellige Afgrænsen af Eremitere sig Størrelsesomtalt Billede blev

Lange Grundtvig, N. F. S. Grundtvigs unge Søn, udgav i 1868-69. Bladet, der vel nærmest svarer til et Skoleblad, blev skrevet med autografisk Blæk, overført paa Sten og trykt i Louis Kleins Stentrykkeri. Blandt Medarbejderne træffer man foruden den unge Grundtvig den senere Minister Svend Høgsbro, Professor

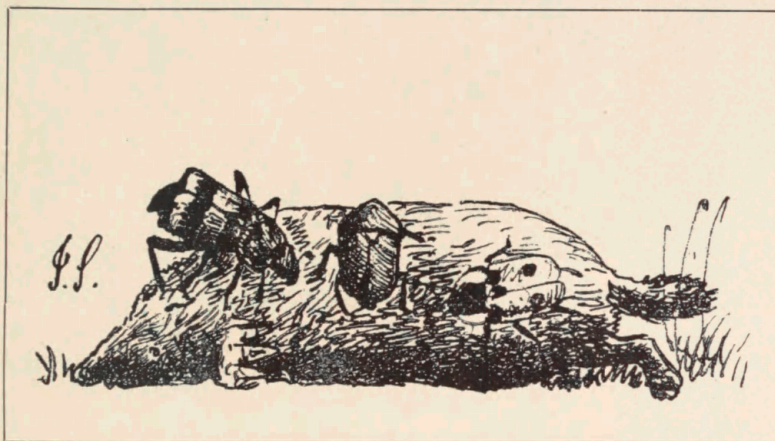

Havørn. Træsnit efter Faderens Tegning paa Stokken.

i Botanik V. A. Poulsen, Arkivar Gerhard Hornemann og Kirurgen Kristian Poulsen, der blev gamle Grundtvigs Svigersøn; men Tegningerne er paa et Par nær alle af Joakim S., der altsaa dengang har været 12 Aar gammel. De er mest af naturhistorisk Indhold: Løbebiller, Vandkalve, Sumpmejse, Guldsmede, Træløbere og lignende, men ogsaa større, helsides Tegninger giver han sig i Lag med.

Skovgaard udtaler sig nu ret haanligt om disse sine første trykte Arbejder og mener, at en Del er tegnet efter Tschudis Dyreliv i Alperne, men mange af dem er sikkert alligevel egne Naturstu-

dier, og de er gjorte med saa sikker en Sans for Form og Bevægelse, at man maa undres over at finde den hos en 12-Aars Dreng. At dog ikke alt er Naturstudie viser en Tegning af en Urskov med »en Ocelot, der ved et pludseligt Angreb fanger en Brøleabe, der først nu faar rigtig Anledning til at brøle«, eller en anden

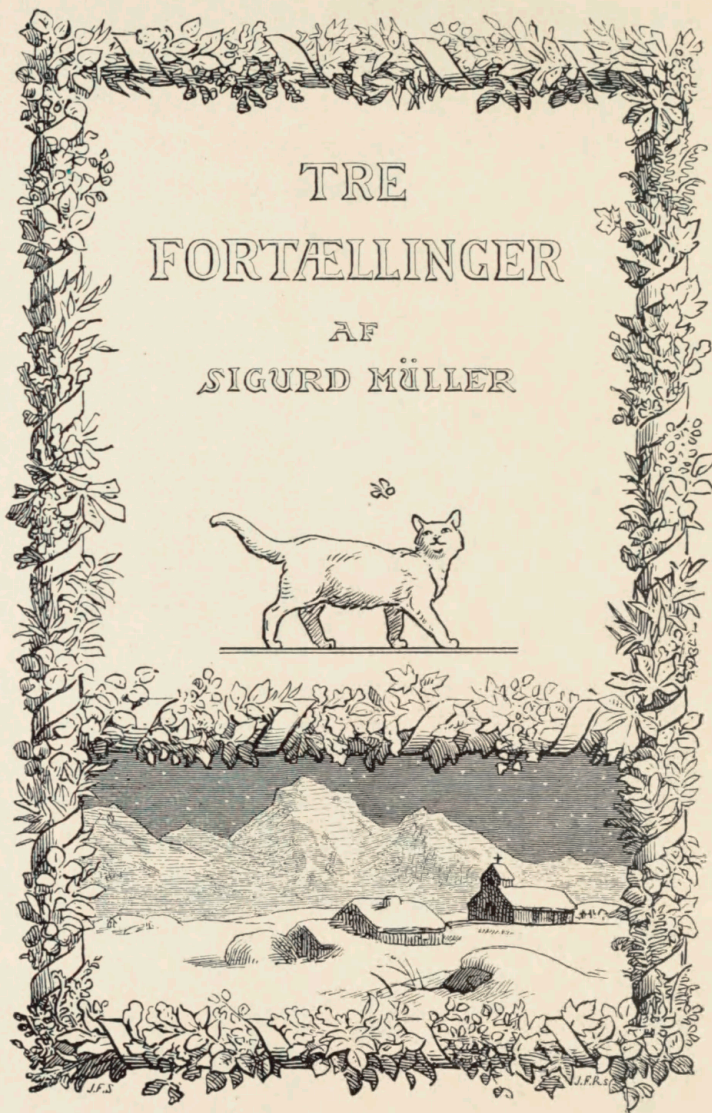
Aadselgravere og Muldvarp. Efter Autografi i »Brevduen« 1869.

af en grotesk Abe med en forkrøblet Unge i Favnen. Nedenunder læses følgende forbløffende Vers:

Aberne alle har Dyresind,
 Mennesket ligner de kun i Skind,
 Ungerne de, saavidt jeg ved,
 Klemmer ihjel af Kærlighed.

Det er rimeligvis redaktionelt, altsaa af Frederik Grundtvig, da det mod Sædvane ikke er signeret. I det hele er det ganske morsomt at fordybe sig i dette Drengblad fra en Tid, da Billeder ikke var saa lette at fremstille som nu og derfor sjældnere.

TRE
FORTÆLLINGER
AF
SIGURD MÜLLER

Omslag til Sigurd Müller: Tre Fortællinger. 1874.

Illustration fra Bugge: Aaret rundt. 1883.

Vil vi nu følge Joakim Skovgaards Udvikling kronologisk, er det næste Aarstal, vi støder paa, 1874. Fra dette Aar stammer et Omslag til Sigurd Müllers Tre Fortællinger. I en Ramme, en Guirlande af Gran og Blade, ses forneden et Bjerglandskab i Sne og foroven en Kat, der ser efter en Sommerfugl. Disse Dyr er rigtignok langt den bedste Del, og da Skovgaard ærligt indrømmer, at hans Fader har hjulpet ham med Tegningen, gaar man ham vist ikke for nær ved at tro, at Faderens Andel er at søge i Dyrene.

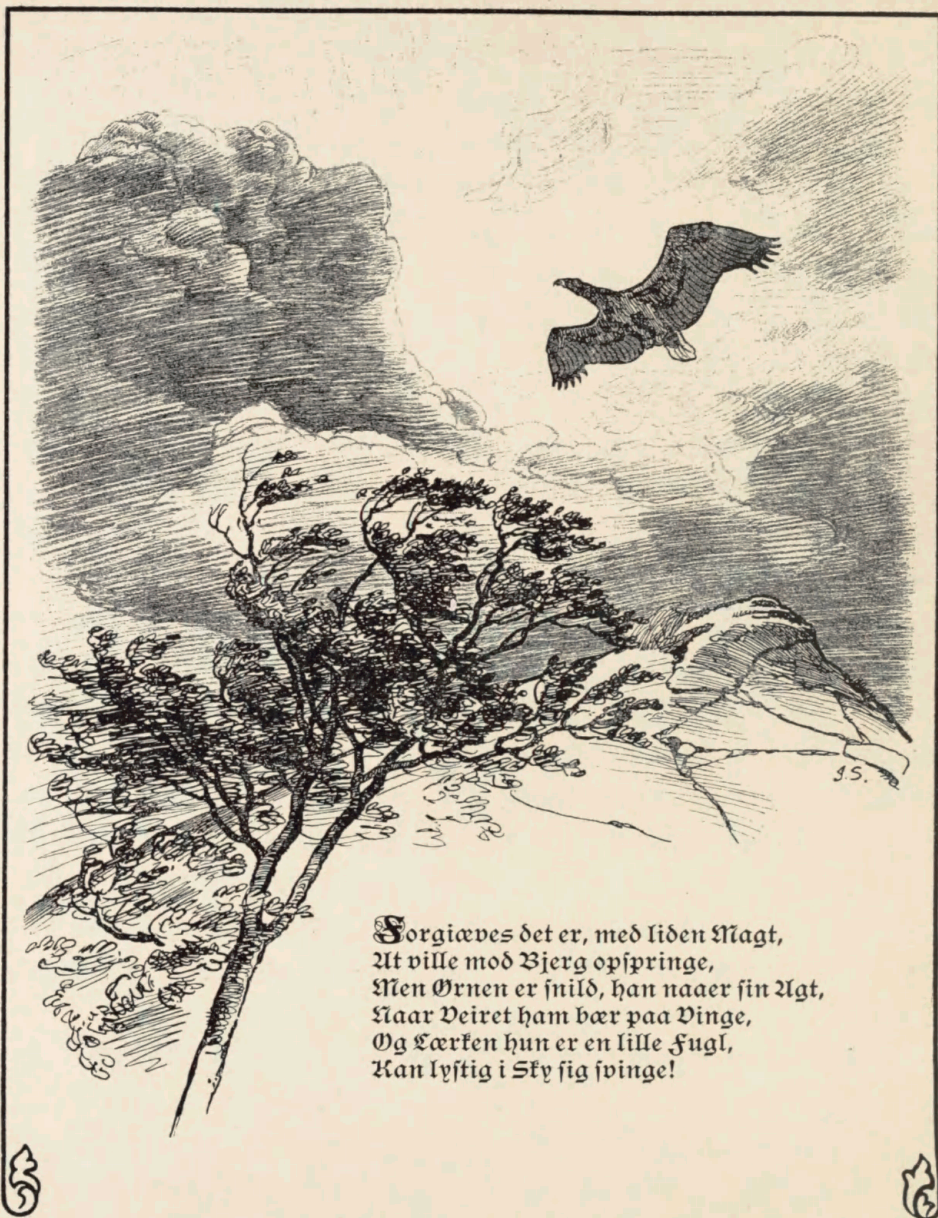
1875 døde Faderen, der hidtil havde ledet hans Uddannelse ved Siden af Akademiundervisningen. Svend Grundtvig fortæller i det førnævnte Brev til Frölich om hans Død og skriver: »at det netop iforgaars er 27 Aar siden jeg sænkede den anden Ungdomsven Lundbyes Legeme i Graven«, og videre om sit sidste Besøg hos Skovgaard: »Hans to Sønner (18 og 16 Aar), den yngste er min Gudsøn, viser gode Anlæg til at gaa i Faderens Fodspor.« Da Joakims nærmeste Vejleder nu var Faderens Yndlingselev, Janus la Cour, sker der ingen synderlig Forandring i hans Uddannelse, der gaar ad de kendte Baner: Malersvend, Afgang fra Akademiet, til Paris, hvor han uheldigvis lige saa lidt som de andre danske Malere – Theodor Philipsen maaske alene undtagen – har bemærket Impressionisternes fornyende Indflydelse, men er tyet til Bonnats Skole og har faaet hans brune, enstonige Farve i sine Billeder. I Begyndelsen af Firserne (82-84) er han i Italien og lever her et fornøjeligt Samliv med Viggo Pedersen og de betydeligt ældre Th. Philipsen og Kr. Zahrtmann. I Rom og Sora er de sammen, og da Zahrtmann første Gang kommer til Civita d'Antino, er Skovgaard med ham.

Z. er svært begejstret for den 15 Aar yngre Kollega: »gemytligere Øjne end han har træffes sjældent« og »som Maler er han forbandet dygtig« skriver han til Vennerne hjemme. De tager ogsaa sammen til Grækenland, og den ældre, mere erfarne, men altid brændende begejstrede Zahrtmann har sikkert haft sin store Andel i, at Antikkens Herlighed er gaaet op for Skovgaard og har faaet en Betydning for ham, som paavirker ham for hele Livet.

Fra Italien sender han den smukke og muntre Tegning hjem, som ledsager Zahrtmanns Skildring i Ugebladet »Ude og hjemme« af deres Rejse til Rafaelfesten i Urbino. Den findes i Aargangen 1883. Fra samme Periode stammer ogsaa en Del Illustrationer til en Børnebog af Bugge: Aaret rundt. Det er efter den Tids Smag helsides Billeder med forskellige Sujetter samlede indenfor en fælles Ramme eller Slyngning, saadan som vi midaldrende husker det fra vor første Læsning. Han optræder her sammen med Vennen Viggo Pedersen, med Carl Thomsen og andre, og den her gengivne Tegning med Hjortene under Eremitageslettens Tjørne giver et godt Exempel paa hans Tegninger fra denne Periode, den naturtro og dog følelsesfulde Behandling, den smukke, faste Streg — det hele minder endnu om den Behandling, Faderen kunde have brugt til lignende Emner.

Naar vi tænker paa Joakim Skovgaard, forestiller vi os ham først og fremmest som den Mand, der har dekoreret Viborg Domkirke, og ser nærmest hans Betydning som den store Maler af kristelig Kunst, den dekorative Begavelse, hvis Format stadig er blevet større og større, og hvis Form stadig er blevet bredere

Sorgiæves det er, med liden Magt,
At ville mod Bjerg opspringe,
Men Ørnen er snild, han naaer sin Agt,
Naar Veiret ham bær paa Vinge,
Og Lærken hun er en lille Fugl,
Kan lystig i Sky sig svinge!

Saa reise vi til vort fædre-Land,
Der ligger ei Dag i Dvale,
Der stander en Borg, saa prud og grand,
Med Gammen i gyldne Sale,
Saa frydelig der, til evig Tid,
Med Venner i Lys vi tale!

Her gengivne efter Udgiven fra 1911.

og bredere. Men der har til det Øjeblik — altsaa midt i Firserne — egentlig ikke været noget, der pegede paa, at hans Udvikling skulde gaa i denne Retning. Hans Motivvalg og hele Arbejds- metode har hidtil vist hen til Landskabsmaleriet eller Folkelivs- billederne, han har nærmest arbejdet paa de samme Linier, som hans Ven og aandsbeslægtede, Viggo Pedersen, fulgte hele sit Liv. Men nu fra midt i Firserne, efter hans Hjemkomst fra Ita- lien, sker der et Gennembrud, som giver hans Kunst en hel anden Retning, og man tør vel nok sige et større Format.

Skal man nærmere forklare dette Gennembrud, ser jeg ikke rettere, end at det hovedsageligt skyldes to Ting, dels det Ven- skab, han sluttede med Thorvald Bindesbøll, og dels den Op- gave, han fik, at tegne til Grundtvigs Dagvise »Den signede Dag med Fryd vi ser af Havet til os opkomme«. Foreningen »Fremtiden« udgav i disse Aar en Serie »Billeder af danske Kunstnere til Digte af ældre og yngre Forfattere«, og da Skov- gaard stod den Grundtvigske Retning saa nær og kendte og elskede Grundtvigs Digte fra sin Barndom, var det rimeligt at bede ham forsøge sig paa denne Opgave. Skovgaard var da ogsaa lykkelig og gik straks igang dermed. I Sommeren 1885 var hans første Udkast færdige, og han arbejder ihærdigt paa at faa selve Tegningerne lige saa gode; thi, som han skriver i et Brev, »ikke sandt, vi er enige om, at Tegningerne til en Sang af Grundtvig maa være saa brede og storslaaede som muligt! Om jeg kunde, havde jeg allermest Lyst til at gøre dem saa brede, saa selv De forargedes over dem«.

Selv om disse Tegninger ikke endnu er egentlig kristelig Kunst, ligger der dog en Spire heri til hans vigtigste Manddomsgerning.

Billedet »Julenat« er saaledes det første Billede af denne Art fra hans Haand, jeg kender, men ogsaa Tegningen til det sidste Vers,

»Mare«. Illustration fra »Troldeøj«. 1890.

hvor Englene ligger parat med Baaden for at føre os til vort Fædreland – Paradiset dør højt paa Bjærget, lad det nu være Civita d'Antino, Urbino eller en anden italiensk Bjærgby, der har tjent Skovgaard til Forbillede – og hvor Strofen »der ligger ej Dag i Dvale« genialt er udtrykt ved at sætte to Sole paa Himlen, ogsaa dette Billede er kristelig Kunst, som ingen gam-

mel Mester behøvede at skamme sig ved. Da Bogen blev optrykt i 1911, tilføjede Skovgaard den smukke Tegning af »Jesus som 12 Aar i Templet«, men da laa ogsaa hele hans Billedserie i Viborg bag ham.

Omslag til Th. Laub: Udvalg af Salmemelodier. 1896.

Fra disse Aar stammer som nævnt ogsaa det Venskab med Th. Bindsbøll, der fik en saa stor Betydning for ham ikke mindst paa det Felt, som her vedkommer os, Bogkunsten. Det var vist oprindeligt deres fælles Interesse for Keramikken eller rettere dekorerede Brændtlersfæde, der førte dem sammien. Arten var paabegyndt af Arkitekt A. Clemmensen, der brugte den som dekorative Led i nogle Bygninger, men en hel Række af Kunst-

Øverst Skovgaards Udkast til foranstaaende Omslag.
Nederst Th. Bindsbølls Ændring deraf.

DANSKE FOLKEVISER MED: CAMILE MELODIER

MUSIK
EN: LACT
TIL: RET
TE: VED
THOMAS
LAUB

TEKST
EN: VED
AXEL
OLRIK:
FOLKE
UDGAVE

GYLDENDALSKE: BOCHANDELS

FORLAG: FHEGEL & SØN

1899

VORT HJEM

DET
NORDISKE
FORLAG
BOGFORLAGET ERNST BOJESEN
UDGIVET AF
EMMA GAD OG SOFIE HOLTEN

nerne med Brødrene Skovgaard og Bindsbøll som de bedste kastede sig over den, og her paa Fadene og Krukkerne saa de bekendte Bølle-Krøller første Gang Lyset.

Det første bogkunstneriske Resultat af dette Venskab viste sig i den af Ernst Bojesen i 1889 udgivne Bog »Trolldøj. Folkesagn i Nutidsliv af Holger Drachmann«, illustreret af de tre Venner, Aug. Jerndorff, Joakim Skovgaard og Th. Bindsbøll, med Billedfantasier, hvori Jerndorff og Skovgaard hidser hinandens Fantasi op, medens Bindsbøll laver de dekorative Indramninger til de i Fotogravure udførte Billeder. Det er ikke altid helt let at skelne Jerndorffs og Skovgaards Tegninger fra hinanden, men Jerndorff har her haft en saa heldig Haand — man behøver blot at minde om hans Billede af Havfruen — at det kun kan være en Kompliment til Skovgaard. »Trolldøj« vil altid staa som en Bedrift i dansk Bogkunst, Forlæggeren og de Kunstnere, han gav frit Spil, til lige stor Ære.

Fra Aarene efter 1890 vil man nu finde en Række Exempler paa dette Samarbejde, og man vil forholdsvis let kunne se, at Skriften og den ornamentale Udsmykning næsten altid er Bindsbølls, medens det figurlige eller landskabelige Billede er Skovgaards. Begyndelsen er ikke saa god, men de bliver begge sikrere efterhaanden. Der fandtes paa Udstillingen et Omslag til »Skolens Aarbog«, 1890, trykt i Litografi i mange Farver; en flyvende Engel med Fakkelforoven, forneden Stedmoderblomster. Skriften har Bindsbøll i hvert Fald hjulpet paa. Det hele er rent ud sagt ret slemt, men maaske har Litografen ogsaa »hjulpet« for meget derpaa. Titelbladet til Julealbum 1894 er meget bedre, og i Omslaget til Th. Laubs Udvalg af Salmemelo-

dier 1896 er de allerede næsten paa deres fulde Højde; den brede, syngende Engel i den kraftige, ornamentalt stærkt virkende Skrift er her virkelig samlet til en Helhed. At hans — eller deres — Omslag stadig blev bedre kunde man overbevise sig om ved at følge Udstillingen. Som nogle af dem, der synes mig bedst, kan jeg pege paa Blaumüller: Hellig Jord, 1898, Han-

Bladhoved til »Bavnen«. 1916.

novers Kunstblad, 1898, Axel Olrik og Laub: Danske Folkeviser I, 1899, og II, 1904, Emma Gad: Vort Hjem, med den skønne Tegning af Englen og Nissen, der holder Ild i Hjemmets Arne, »Danske Studier« i den første Udgave, før man forandrede Hovedlinien til almindelig Sats, Jonas Dahl: Nærmere Gud, 1914, og endelig Hovedet til Bladet »Bavnen«, 1916, der næsten synes mig allerbedst; maaske er det fordi det er kortest, thi enhver, der har givet sig lidt af med Typografi, vil vide, at Arrangementet af et Titelblad ofte volder mere Besvær end hele den øvrige Bog. At han ogsaa selv er klar over at kunne gøre det bedre nu, synes jeg, man har et Exempel paa i Bladhovedet til »Ungdom og Idræt«. Skriften er her aabenbart Bin-

Til Lorens Frølich

Forside til Sang til Frølichs 70-Aars Fest. 1890.

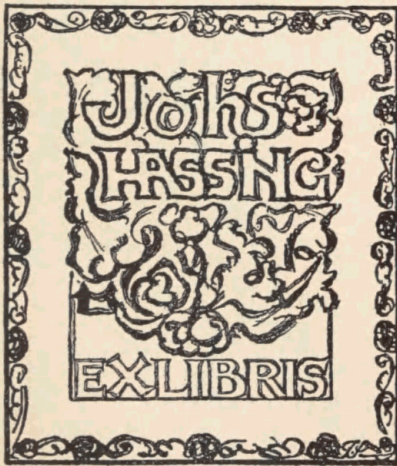
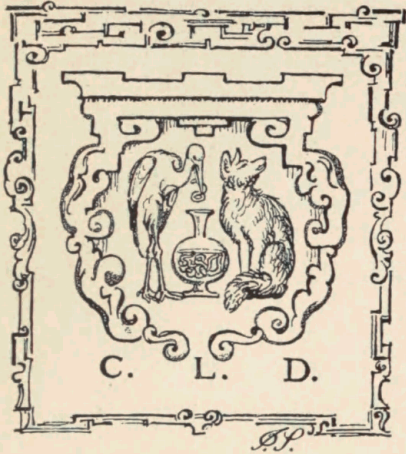

Forside til Sang til Th. Bindsbølls 50-Aars Fest. 1896.

desbølls, men Figuren med Spydet, som i det gamle Hoved fra 1898 virker lidt tyndt og spædt, har Skovgaard i 1918, 20 Aar efter, tegnet om langt kraftigere og bedre. Samtidig har han givet ham et Flag i Haanden i Stedet for Spydet, hvorved Balancen er blevet bedre.

Som en særlig Art af Omslag kan man betragte de Sange, han har komponeret Forsiden til, og sommetider hele Teksten med; con amore-Arbejder, som de fleste er, hører de til det bedste, Skovgaard har tegnet. Det første er Omslaget til den smukke Sang, Viggo Pedersen skrev til Frölichs 70-Aars Fest: »Se, af rige Skaaler øser Du Din Vin...«. Skovgaard har smykket den med en Rad af syngende Engle, som ingen af Renæssancens Mestre behøvede at skamme sig over, medens man forneden aner Mørkets Magter, Hekse og Trolde, der væltes bort i Røg. Til Frölichs 80-Aars Fødselsdag havde Skovgaard selv skrevet en Sang, og paa Forsiden ser man tre Kvinder arbejdende efter Frölichs Tegninger fra Fabricius' Danmarkshistorie, de, der blev brugt til Raadhus-Gobelinerne. Deres Gevandter samles til et blødt Slør, der hænger ned langs Siderne og forneden bæres af en flyvende Engel. Det hele virker saa let og yndefuldt, som det ellers ikke plejer at være Skovgaards Façon.

Ogsaa til Broderen Niels' Bryllup har han tegnet en Sang — her endda al Skriften med — med Benyttelse af de dansende, græske Piger fra denne Kunstners bekendte Billede, og til Zahrtmanns 60-Aars Fest har han udstyret en Sang af Viggo Pedersen med en munter Komposition, hvor man ser to Satyrer, der vugger den lille Zahrtmann, medens Athene og Apollo overvaager, at den spædes Hjerne vel sættes i Svingninger, men ikke forvirres.

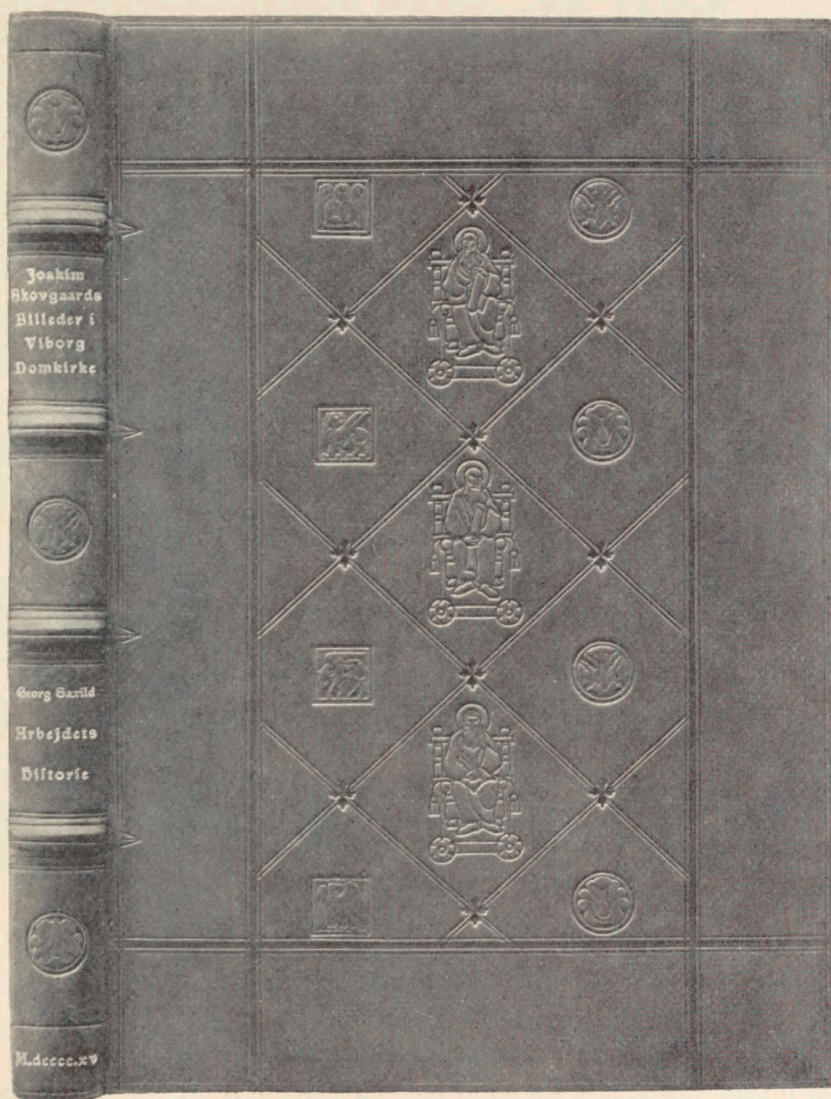
Fire Ex libris.

Og den bedste af dem alle, Sangen til Bindsbølls 50-Aars Fødselsdag med den storslaaede, paa én Gang komiske og op-højede Komposition: den i Skyerne knælende Bindsbøll, der bekranses af Apollo. Man aner, at Skovgaard har følt Trang til at sige Vennen, der plejede — i meget drastiske Vendinger — at udtrykke sin Foragt for al jordisk Kunst og al Anerkendelse, at han meget godt forstod, at han inderst inde vilde føle sig stolt over at naa den Paaskønnelse, som ene bør have Værd for en Kunstner. Det ophøjede i den smukke Apollo-Skikkelse og det let komiske i Bindsbølls er udmærket karakteriseret, og den paa Bagsiden anbragte lille Amor, der forsvinder i den vaade Sky, saa kun hans Podex ses, falder godt i Traad hermed.

Men ogsaa til sørgelige Lejligheder har han tegnet: Begravelsessange til Vennerne Aug. Jerndorff (1906) og Th. Bindsbøll (1908), og paa L. C. Nielsens Mindekantate ved Sørefesten over P. S. Krøyer paa Charlottenborg 1909 er Omslaget med Dødens Engel, der flyver over Skagens Bølger med Laurbærkransen i Haanden, ligeledes af Skovgaard.

Paa dette Sted kan ogsaa Skovgaards Ex libris omtales. Nogle er rent ornamentale, Bogstaver eller Monogrammer med kraftige Slyng om, som Svogerens og Svigerindens A. & H. L., Østerbro-Lægen Johs. Hassings eller Holstebro-Bogtrykkeren Niels P. Thomsens, hvor kun en Tampon henviser til Ejerens Stilling. Selv om de er gode, kunde Bindsbøll vel have gjort dem lige saa godt. Men i andre tager han dristigere Motiver fra den Billedbog, Verden og Naturen har været for ham. I Kunsthandler Arnbaks bruger han den gammelkendte Kvindeskikkelse fra Herkulanum, som Lundbye allerede har gengivet os saa

Bind i fuldt Skind til »Billeder i Viborg Domkirke« (Forening for Boghaandværk) med Reliefstempler og Blindtryk. Udført af Anker Kyster.

smukt, og som synes Indbegrebet af al kvindelig Ynde. Achton Friis har i sin Bog om Danmarkexpeditionen fortalt, hvorledes han en Dag fandt en af Kammeraterne beskæftiget med paa sit Lukafs Dør at tegne denne Kvindeskikkelse efter Hukommelsen. Det viser, hvor kendt Figuren er, men Joakim Skovgaard har dog fornyet og forynget den ved – som Emil Hannover engang har paavist det – blot at forstærke Indtrykket af Forarsvindens Leg i hendes Kjole.

I Gerhard Stillings med den smukke Eva, der bøjer den vældige Solsikkens Blomst ned til sig, og i Holger Rosenbergs med Elefanten behøver han blot at øse af sin Viden om Blomster, Dyr og Mennesker, som han kan tegne bedre end de fleste. For Generalkonsul Glückstadt har han tegnet to Ex libris, et ret kedeligt med hans Vaaben og et, hvor Monogrammet V. G. er omgivet af et Grønlandskort i Kontur, som paa en baade taktfuld og vittig Maade hentyder til Ejerens Interesse for Udforskningen af de arktiske Egne. Endelig har han brugt den gamle Fabel om Storke, der beder Ræven til Gilde og serverer de lækre Frøer i en langhalset Flaske – »den mere kloge narrer den mindre kloge« har Skovgaard selv engang forklaret, at det forestillede – til en kendt Jurists Ex libris.

Til Bogbind har Skovgaard ikke gjort synderlig mange Tegninger, og han deltog da heller ikke i Forening for Boghaandværks Arbejde, da Indsatsen blev gjort for at vække Interessen for kunstneriske Bogbind. Senere har han dog lavet en Del Fuldskinsbind, mest sammen med Petersen & Petersen og Anker Kyster, og han har for de samme tegnet en Række gode Stempeler. Det er hovedsageligt til Bøgerne, som handler om Viborg

Klistermarmorpapir bestemt til »Billeder i Viborg Domkirke«.
Tegnet for og udført i Linoleumstryk af Anker Kyster.

Domkirke, Kunstforeningens store Bog og Forening for Boghaandværks mindre, at han paa Opfordring har tegnet Bind; men ogsaa til enkelte andre Bøger har han tegnet, saaledes et morsomt Bind med Dyrestempler til Rævebogen.

Til Halvbind har han ofte moret sig med selv at lave Klistermarmorpapir, og i dette Materiale, hvor det gælder om at arbejde, medens Klisteren er vaad, og hvor det derfor er nødvendigt nogenledes at vide, hvad man vil, inden der begyndes, har han fremstillet fortræffelige Ting, baade hvad Farvernes Sammenstilling og Krusedullernes Sving angaar. Han har tegnet Ud-

BILLEDKUNSTEN

AF KARL MADSEN

Shirtingsbind udført af Petersen & Petersen.

MORTEN · PONTOPPIDAN

MORTEN · LUTHER

Shirtingsbind udført af Petersen & Petersen.

kast til Skrift og figurlige Kompositioner, Englehoveder, Skt. Mikael, der fælder Dragen, osv., der skaarne i Linoleum og trykte i den vaade Klister er af ypperlig Virkning. Bogbinder Niels Petersen har fortalt, hvorledes Skovgaard og hans Børn,

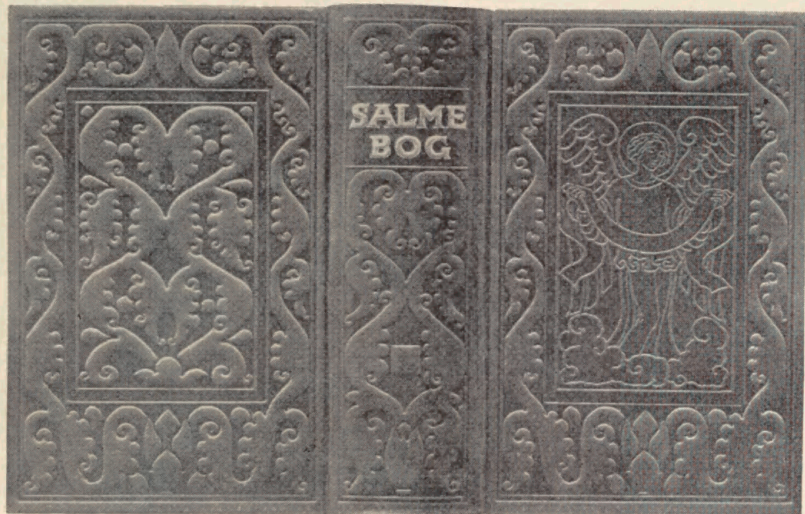

Fuldskindsbind til Salmebog med Dekoration i Presseforyldning.
Udført af Petersen & Petersen.

af hvilke jo flere havde store kunstneriske Muligheder, i Ferierne kunde more sig med at overgaa hinanden i Fremstilling af saadanne Papirer, saa alle Gulve snart var belagte dermed.

Indenfor Bogbindenes Omraade har han paa et særligt Felt, de komponerede Bind, lavet en hel Række Tegninger, ofte i Kompagni med Th. Bindsbøll. De blev trykt i sort, i Farver eller i Guld paa kulørt Shirting til de billigt indbundne Bøger. Blandt de bedste kan nævnes Bindet til Karl Madsens »Billedkunsten« fra det gamle »Frem«. Skovgaards Andel er

den smukke Kvindefigur fra Herkulanum-Fresken, som før er blevet omtalt, medens den gode Skrift og Ornamentik vel helt skyldes Bindedbøll. Endvidere det kraftige, i stærke Farver holdte Bind til Morten Pontoppidans »Morten Luther« og det

Salmebog med Shirtingsbind. Reliefstempler; Titel i Guld.
Udført af Petersen & Petersen.

morsomme Bind til Brehm: Dyrenes Liv, hvor han ganske rime-
ligt har benyttet sin Viborg-Komposition med Adam, der giver
Dyrene Navne, og nu for nyligt et Bind til hans egne og Hol-
ger Begtrup's Bibelske Billeder. Mange af dem kan maaske synes
lidt for overlæssede med Dekoration, men det er nærmest Bin-
desbølls Skyld; han har daarligt kunnet holde op igen, naar han
først var begyndt at dekorere en Flade.

Disse komponerede Bind er maaske ikke skikkede til at vække
synderlig Interesse blandt bogligt kultiverede Mennesker; paa

Grund af det billige Materiale bliver de let ordinære. Men hvis man vil sammenligne dem med, hvad der ellers er gjort, selv af anerkendte Kunstnere, vil det hurtigt blive klart, hvor stor en Mester Skovgaard er, og hvor stort et Arbejde han har lagt i de Ting, der maaske har haft hans særlige Interesse, fordi de skulde ud til det store Folk.

Til Salmebøger og Bibler har han sammen med Petersen & Petersen udført adskillige Bind, dels til Haand- eller Presseforyldning paa Fuldskinsbind, dels til ganske tarvelige Pladetryk paa Shirting, bestemt til Skolesalmebøger. Dette Bogbinderfirma har i det hele taget gjort et stort Arbejde for at forbedre Salmebogens Ydre, der efterhaanden er blevet grufuldt, ved at fremstille en hel Serie i forskellige Materialer og med forskellige Kompositioner. Til de allerfleste Bind er der benyttet Stempler efter Tegning af Bindsbøll og Skovgaard, og til ikke faa af dem skyldes hele Kompositionen Skovgaard.

Efter denne lille Afstikker ind paa Bogbindets Omraade vil vi vende tilbage og betragte Skovgaards videre Udvikling som Illustrator; thi naar undtages »Den signede Dag«, »Troldtøj« og enkelte Smaating har vi nærmest omtalt hans mere dekorative Tegninger til Omslag, Bladhoveder og lignende; og der er fra de tidligere Aar da heller ikke mange Illustrationer at nævne. I Julebogen 1894 findes en underlig, halvt mystisk, halvt sentimental Tegning af en Mand mellem Kors og Grave til et Digt af Alfred Ipsen; den ligner Skovgaard meget lidt. Til Julealbum 1895 har han tegnet til en Fortælling af Johs. Jørgensen: Den hellige Gral; de er allerede meget bedre, men er dog stadig noget mindre naturlige, end hans Billeder plejer at være. Der er

som sagt ikke meget at finde fra disse Aar omkring Aarhundredskiftet; fra 1895 en ikke videre betydelig Tegning fra Centauren, fra 1901 i Slomanns Læsebog en Landskabstegning og en morsom Frise med Noah, der driver Dyrene i Arken. Her har Skov-

JOMFRUEN I HINDEHAM

U. 1. Mo: der lær: te hun søn: nen sin: J sklo: ve, Du skjø: de ej den
li: den blind, som gulf: det bær un: der ho: ve.

U. 2. Du skjø: de hjort og du skjø: de rå, J sklo: ve, den li: den blind den
la: de du gå, som gulf: det bær un: der ho: ve.

U. 3. Hr. De: der gan: ger i ro: senafund, J sklo: ve, der spil: ler en blind alt for hans bund, som gulf: d.

U. 4. Den li: den blind den spil: ler for hans fod, J sklo: ve, han glemte, at han den gan: ge fod, som gulf: d.

Bogside fra Olrik & Laub: Danske Folkeviser.

gaard rigtig givet sin Interesse for Dyr frie Tøjler; slukørede og fredelige vandrer de Side om Side over Arkens Landgangsbro; og paa den Maade, Noah og hans Sønner hyller sig i deres Kapper, begriber man, hvorledes Regnen har tæmmet dem alle. Den er senere brugt i »Bibelske Billeder«.

I 1903 har han tegnet en Del Friser med figurlige Kompositioner til Axel Olriks og Th. Laubs Danske Folkeviser, saaledes Kongemordet i Finderup, Jomfruen i Hindeham, Ulver og Vænelil – kort sagt mest Motiver, som han i den Periode og-

saa brugte til store Akvareller og Billeder, og som senere har tjent som Forbilleder for Gobelineerne til Christiansborg. Men

Illustration til »Prinsen i Slangeham« fra »Danske Sagn og Æventyr«. Anden Samling.

ellers er han i disse Aar optaget af det store Arbejde i Viborg Domkirke, som han fik overdraget af Kultusministeriet i 1895, og som han arbejdede paa lige til 1906, og senere i 1912 og 13 paa Loftet. Det var rimeligt, at dette mægtige Arbejde optog al hans Tid og alle hans Kræfter, saa han søgte at værgе for sig, naar Folk vilde have ham til andet Arbejde.

Hverken selve dette Arbejde eller de Bøger – Kunstforeningens store Bog og Th. Oppermanns mere populære Skildring – der omhandler det, vedrører vort Emne her; men til en tredje Bog derom, udgivet af Forening for Boghaandværk i 1915, har Skovgaard udført flere nye Tegninger, en Eva med sine to Søn-

Tegning fra »Julehilsen til Soldaterne fra nordslesvigske Hjem«. 1916.

ner, forskellige Engle og Keruber, den morsomme Tegning, hvor han selv, Larsen Stevns og Tjenestepigen drager hjem efter fuldendt Værk i 1915, og ikke at forglemme de to pragtfulde Tegninger, der indleder Bogens Afsnit, og som paa god gammel-dags Façon blev skaaret i Træ.

I Aarene herefter blev han ganske naturligt hyppigt opfordret til at tegne kristelige Billeder til forskellige Formaal, men ogsaa paa mere profane Omraader har han dog brugt sin Pen. Fremhæves bør saaledes et Par smukke Tegninger fra Højskolebladet,

en med et gammeldags Skib, paa hvis Ræer Storkene kommer for at hvile, og en, som viser Skjolds Ankomst til Danmark. Til de af Foreningen »Fremtiden« udgivne Danske Sagn og

Den barmhjertige Samaritan. Efter »Bibelske Billeder«.

Æventyr 1918 har han tegnet Illustrationerne til et af Æventyrene (Prinsen i Slangeham), og de Sønderjyske Folkesagn, der blev udgivet i 1919 af det Schönbergske Forlag, har han ligeledes illustreret sammen med Broderen Niels.

Men som nævnt er hans Billeder nu mest af kristeligt Indhold, og man vil finde mange saadanne Tegninger enkeltvis spredt

rundt i Bøger og navnlig i Blade og Tidsskrifter med grundtvigiansk Præg, i Højskolebladet, i Kirkeligt Samfunds Julebøger og

To Herre! Småhunde æde og af de smuler som falde fra deres herres bord

Den kanæiske Kvinde. Efter »Bibelske Billeder«.

ikke mindst i sønderjyske Juleblade, saaledes i de Julehilsner, der under Verdenskrigen udsendtes til Soldater fra nordslesvigske Hjem. Det var dels Varianter af Viborg-Billederne, dels helt nye Kompositioner, og de kan betragtes som en Art Forarbejder til det, som vel nok maa regnes for hans Hovedværk paa

Bogkunstens Omraade: Bibelske Billeder af Joakim Skovgaard med Tekst af Holger Begtrup.

Ligesom 7 Byer stredes om at være Homers Fødeby, saaledes gaar der mange gode danske Mænd rundt og mener, at det er dem, der har faaet Skovgaard til at paatage sig denne Opgave. Og de kan forsaavidt alle have Ret; thi der er puffet kraftigt til ham gennem Aarene, før han gav det danske Folk denne Billedbibel. Æren for at have ført den ud i Virkeligheden tilkommer de to Forlæggere, Aage Marcus, der begyndte paa den, og Einar Haase, der gennemførte den.

Her skal ikke forsøges paa nogen indbyrdes Værdsættelse af de c. 100 Billeder fra Bibelhistorien. Mange af dem har Skovgaard tegnet om og om igen, inden de blev, som han vilde have dem, inden de blev brede og kraftige nok i Følelse eller Udtryk. Man kan maaske nok have sin Tvivl, om det er blevet Billedbiblen for det danske Folk — en stor Del af dette foretrækker vel stadig Doré. Men hvorledes gik det ikke i Viborg? Da Skovgaard begyndte paa Domkirkens Dekoration, var der mangan god Viborg-Borger, som var forundret og forskrækket over, at denne Mand skulde have Lov til at bemale deres pæne, rene Kirke med disse underlige Billeder. Og nu har Viborg gjort ham til Æresborger!

De fleste Kunstnere vilde være udmalede, naar de havde udført et Værk som Dekorationen af Viborg Domkirke. Mange er gaaet i Frø længe inden den Alder, Skovgaard da havde, og før de havde gjort Arbejder, der paa langt nær naar dette i Betydning. Joakim Skovgaard har formaaet at vokse og udvikle sig ogsaa efter denne Opgave. I »Bibelske Billeder« har han vist, at

det var muligt for ham at blive ved at finde Motiver og at forny de gamle indenfor den kristelige Kunst. Han har skænket os de

NIKODEMOS ✱ ✱ CHRISTUS

NÅR JEG SIGER EDER DE JORDISKE TING OG IKKE TRO HVORLEDES SKULDE I TRO OM JEG SAGDE EDER DE HIMMELSKE ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱
IOHANNES · K · 3 · V · 1 · TIL · 21 ✱

store Kartoner med Folkevisebillederne, der bliver gjort i et forhaabentlig uforgængeligt Materiale som Gobeliner til Christiansborg, og han har genoptaget Mosaikarbejderne, dels til hjemligt Brug, dels til den store Dekoration af Lunds Domkirke.

Mangen en Ven af Skovgaard har, naar han skulde rejse til Udlandet, faaet Opfordring til endelig at søge efter *den* Bille eller *den* Sommerfugl paa det eller det Sted, og lykkedes det en af disse ofte ikke meget erfarne Insektsamlere at bringe Skovgaard et manglende Exemplar, var han lykkelig. Trækket er karakteristisk, forsaavidt som det viser det nære Forhold, hvori Skovgaard altid har staaet til Naturen. Hans Verden har været Vorherres, som Emil Hannover engang har sagt det, og fra *hans* Jord og *hans* Bog, Biblen, har Skovgaard altid kunnet hente Motiver til sin Kunst, der stadig er blevet bredere, kraftigere og udtryksfuldere, indtil han som Bogkunstner har kulmineret i »Bibelske Billeder«.

